

РОЛЬ ТА ПОТЕНЦІАЛ РЕСУРСІВ НАСЕЛЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

¹Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

²Одеський національний економічний університет

Анотація: Розглянуто проблемні аспекти щодо формування добробуту населення в частині можливостей отримання доходів і тенденцій зміни рівня бідності в Україні в умовах воєнного часу. Наголошено на важливості актуалізації ресурсного потенціалу населення України. Наведено обґрунтування готовності та передумов для ефективного включення населення у післявоєнну відбудову.

Ключові слова: доходи населення; рівень бідності; ресурси населення; фінансування економіки

Abstract: Problematic aspects regarding the formation of the population's well-being in terms of income-generating opportunities and trends in the change in the level of poverty in Ukraine in wartime conditions are considered. The importance of updating the resource potential of the population of Ukraine is emphasized. The rationale for readiness and prerequisites for effective inclusion of the population in post-war reconstruction is given.

Keywords: population income; poverty level; population resources; financing of the economy

Військова агресія Росії проти України у 2022 році зумовила необхідність перерозподілу не лише державних фінансових ресурсів, з метою фінансування потреб оборонної сфери, ліквідації руйнувань у наслідок військових дій, а також актуалізувало проблему забезпечення медичної сфери, підтримки населення в частині соціальних виплат і компенсацій тощо. Значне перегрупування структури, джерел та напрямів використання ресурсів відбулось і в грошових потоках українських домогосподарств. Крім, факторів, що істотно вплинули на скорочення джерел доходів, населення України змушено було адаптуватись до умов часткових обмежень, не лише щодо можливостей пересування, але й щодо оптимізації структури витрат у наслідок необхідності винаймати житло (для вимушених переселенців або тих, хто з власного бажання з міркувань безпеки, залишав регіон проживання), забезпечувати власний добробут та гідні умови існування в періоди відключень електроенергії тощо. Відповідно до даних, що були зібрані під час проведення загальнонаціонального опитування: «Україна під час війни. Зайнятість і доходи» у липні 2022 року, серед тих, хто мав роботу до війни, працюють 59%, зокрема повноцінно – 34%, віддалено або частково – 19%, знайшли нову роботу – 6%. Натомість, зросла кількість тих, хто роботу все ж таки втратив (з 35% у червні до 39% у липні) [1]. Скорочення доходів і збільшення витрат, у зв'язку з необхідністю забезпечувати власний добробут, істотно впливають на рівень бідності в країні та обумовлюють тенденції до збільшення зубожіння населення. За даними експертів Світового банку та ООН, з початку повномасштабного вторгнення, рівень бідності в Україні зріс у 10 разів [2]. Поряд з тим, навіть у разі позитивного сценарію та закінчення війни у 2023 році, експерти прогнозують, що 55% від кількості населення буде проживати на межі бідності станом на початок 2024 року [2].

Зубожіння населення об'єктивно зумовлює важливість державної підтримки. Проте, післявоєнна відбудова України, як і процес підтримки економіки під час бойових дій, вимагають значних фінансових ресурсів, що не може не вплинути на можливості державних фінансів підтримувати населення через відпрацьовані раніше механізми соціальних виплат і трансфертних платежів. Першочергова важливість і пріоритетність саме сфер, що продукують додану вартість, буде впливати на можливості держави виконувати соціальну функції в режимі саме максимальної оптимізації витрат.

Дієвим інструментом, який може позитивно вплинути на вирівнювання соціальних дисбалансів, в частині значної частки збіднілого населення, а також складовою економічного розвитку країни, повинно стати населення України, а саме ресурсний потенціал, яким володіють домогосподарства. В загальному вигляді потенціал домогосподарств, у забезпеченні фінансування

економіки в умовах військових реалій та повоєнної відбудови, пов'язаний з висококваліфікованою робочою силою та трудовими ресурсами, формуванням та зростанням внутрішнього споживчого попиту і рівнем зацікавленості у розбудові власної держави.

Вимірювання рівня зацікавленості не відбувається у встановлених одиницях фінансових категорій, проте, про значну небайдужість до життя у власній країні свідчать результати волонтерської та благодійної діяльності населення України. Відповідно до статистичних даних, що сформовані у результаті проведених опитувань, які мали місце протягом червня-липня 2022 року, 86% мешканців України стали благодійниками впродовж 2022 року (на 19% більше, ніж у 2021 році, та на 26% більше, ніж у 2019-му), поряд з тим, фінансову допомогу після 24 лютого 2022 року надавали 65% мешканців України, а здійснення благодійної діяльності та «донати» були обумовлені почуттям свідомого волевиявлення патріотизму у 71% респондентів, порівняно з 12% у 2021 році [3]. У середньому сума фінансової допомоги за чотири місяці війни становила 5870 грн. на одного дорослого мешканця України [3]. Досить істотний розмір «донатів» у структурі бюджету населення України (навіть у порівнянні з показниками соціальних гарантій, такими як розмір мінімальної заробітної плати та реального прожиткового мінімуму) на тлі збільшення рівня бідності та несприятливої фінансової кон'юнктури в середині країни, свідчить про потенціал щодо готовності обмежувати поточне власне споживання як складову майбутнього розвитку. З огляду на концептуальні основи теорії поведінкових фінансів, така актуалізація ймовірних майбутніх вигід, поточна вартість яких насправді дисконтується майже в нуль, є свідченням раціоналізації поведінки економічних суб'єктів та підвищенням свідомості і самоідентифікації громадян України.

Крім того, результати опитувань свідчать, що населення України зацікавлено реалізовувати власну здатність до праці саме у середині країни без виїзду за кордон, що свідчить про наявність потенціалу не лише робочої сили, але й про зменшення обсягів потенційних мігрантів і формування внутрішнього споживчого попиту. Так, за даними опитувань агентства «Рейтинг» у липні 2022 року, 28% респондентів хотіли б особисто працювати / отримати роботу за кордоном (70% - ні); 9% хотіли б поїхати за кордон на постійне місце проживання (90% - ні); кількість тих, хто хотів би поїхати за кордон на постійне місце проживання критично зменшилася з 27% до 9% за два останні роки [1].

Отже, активізація саме ресурсного потенціалу населення може стати безпосереднім індикатором готовності економіки України виступати не лише пасивним реципієнтом фінансових трансфертів від партнерів, але й сформувати вихідні умови надійності та ефективності для іноземних партнерів і міжнародних фінансових організацій, в частині уповільнення міграційних процесів із України і функціонування економіки України з метою попередження продовольчих криз тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. П'ятнадцяте загальнонаціональне опитування. Україна під час війни. Зайнятість і доходи (23-24 липня 2022) URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_job_income_1000_ua_072022_%D1%85v_press.pdf (дата звернення 20.02.2023)
2. Рівень бідності в Україні зріс у 10 разів через війну — Світовий банк URL: <https://hromadske.ua/posts/riven-bidnosti-v-ukrayini-zris-u-10-raziv-cherez-vijnu-svitovij-bank> (дата звернення 20.02.2023)
3. Благодійність у часи війни — кількісне дослідження URL: <https://zagoriy.foundation/wp-content/uploads/2022/08/doslidzhennya-2022-1.pdf> (дата звернення 20.02.2023)

Бичкова Наталія Володимирівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса; запрошений професор кафедри менеджменту, Болонський університет, Болонья, e-mail: bychkova.nataliia@onu.edu.ua

Коцюрубенко Ганна Миколаївна, к.е.н., доцент, докторант кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет, Одеса, e-mail: annakots@ukr.net

Bychkova Nataliia V. – Ph.D in Finance, associate professor of the Department of World Economy and International Economic Relations, Odesa National I I Mechnikov University, Odesa, visiting professor of the Department of Management, University of Bologna, e-mail: bychkova.nataliia@onu.edu.ua

Kotsiurubenko Ganna M. – Candidate of Economics, associate professor, doctoral student of the Department of Finance, Odesa National Economics University, Odesa, e-mail: annakots@ukr.net